

JORMA KURVINEN

Ajalla vaaran, vaiivan

 SAGA
EGMONT

JORMA KURVINEN

Ajalla
vaaran,
vaiivan

 SAGA
EGMONT

Jorma Kurvinen

Ajalla vaaran, vaivan

SAGA Egmont

Ajalla vaaran, vaivan

Cover image: Shutterstock

Kirja ilmentää aikaa, jona se on kirjoitettu, ja sen sisältö voi olla osittain vanhentunutta tai kiistanalaista.

Copyright © 1997, 2020 Jorma Kurvinen and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726425352

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com – a part of Egmont,
www.egmont.com

Kolmannessa joukkueessa oltiin monta mieltä korpraali Ahosen soittotaidosta. Jotkut olivat kuulevinaan, että Paulilla meni aika ajoin ihan oikeinkin. Toiset väittivät, että Särkiharjun aika oli mennyt hukkaan lukkarin opettaessa Ahoselle nuotitkin, ja loput käsitykset olivat jostakin siitä välistä.

Totuus oli kuitenkin, että korsussa kuunneltiin mielellään Ahosen maniskan ääntä, kun Pauli rimputteli letralla soittajalle liian isoin, kömpelöin sormin. Joku saattoi hyräillä pätjän mukaankin, ehkä yhteiselon merkkinä, ehkä oikaistakseen semmoisella paikalla, jossa kuvitteli Paulilla menevän väärin.

Musiikki katkesi samalla hetkellä, kun pyydyksillään kierrelleet kolistelivat sisälle.

- No?
- Mitä »no»?
- Olikos siellä mittää?

Teeriahon Kalevin tavallisestikin murheelliset, pitkänenäiset kasvot näyttivät totisilta kuin kellonostajalla.

- Sanoinhan minä sen jo lähtiessä!
- Mitä joitakin ryssiä...

Tolosen Pekka saattoi sanoa sen piruuttaan, luultavasti sanoikin, mutta varmistukseksi kääntyi pöydän ääressä kirjettä ähräävä Huotarın Jaakko tarkistamaan asiaa hänen ilmeestään. Joukkueen tilapäisenä johtajana taas toimivalla kersantilla oli vastuu asioista.

- Ansassa vai irtaallaan?
- Älä minnuun kato! Teeriaho torjui. - Ne ovat Pekan ryssiä.

Toissaviikon jälkeen oli tultu varovaisiksi, kun heille oli piruiltu turhan hälytyksen vuoksi. Harhailevia saksalaisia oli jahdattu vihollisina.

- Oli siellä hiihtojäljet, Tolo-Pekka pysyi kannassaan. - Sen kun niistä rättimikot mittää ymmärtävät.

Tolonen, uskovainen ja siviilissäkin luotettu mies, tuurasi silloin tällöin komppanian huoltoaliupseeria.

- Eivätkö ne muka haisseekki ryssille? Teeriaho muistutti. - Vaikkei meikäläisen korsteeniin yltäny.

Ne olivat ilmeisesti inttäneet metsässä asiasta.

- Miten ison joukon jäljet? Huotarín Jaakko huolestui. - Teeriahoko ei muka nähny mitään?

- No jos oli joku, niin muutama ukko korkeintaan, Teeriaho antoi jälkeen.

- Sitä luokkaa, Tolonen vahvisti. - Sitä luokkaa.

Huotarín katse kiersi korsun.

- Ketkä lähtevät katsomaan?

- Ainaki toinen tietomiehistä, Ahosen Pauli laski ojentaessaan soitintaan naulaan. - Minä ja kuka kolmas?

- No minä lähen, vaikka se on sitte toinen hukkareissu peräkkäin, Teeriaho alistui. - Entäpä jos siellä pari kolme ryssää kyykkii laskemassa liikennettä! Samanlaista tuhertelua puolin ja toisin.

Tukikohta Sarvi oli epäedukseen niin paljon edessä, että sen kautta kävi miesten mielestä liikaa kaukopartiotoiminta niin suuntaan kuin toiseenkin. Milloin piti saatella menijöitä, milloin sulatella tulijoita. Vähän väliä erämaatukikohdan arkista rauhaa rikkoi jokin esikuntaherrojen partioleikki, ja usein sen seurauksena saatiin naapureitten vihat niskaan vielä jälkikäteenkin. Eikä kukaan muistanut kuulleen poltettua hökkeliä tai paria hevoskopukkaa isommasta saaliista. Näitä liikenteenlaskijoita ne pakkasivat olemaan puolin ja toisin.

- Jos me Rummukaisen kanssa lähtään joukon jatkoksi, Koskenkorvan Matti ryhdistäytyi ja nousi prillejään asetellen istualleen. - Suur-Suomi ei synny makkaamalla!

Rummukainen ei osoittanut minkäänlaista elonmerkkiä. Teeriaho pääsi jo piruilemaan:

- Rummukaisen Sakke näkkee ne varmemmin nukkuessaan. Kuunnellaan vaan mitä se sanoo.

Rummukainen käveli ja puhui unissaan. Varsinkin puhui. Eikä aina niin sensuurinkestävää tekstiäkään. Sakke oli lempattu jo suojeluskunnastakin pariin kertaan, kun se ei pystynyt nukkuessaan pitämään suutaan kiinni ja oli täälläkin monta kertaa pahempi kuin Teuvan Tiltu. Jotkut, jotka olivat tietävinään henkimaailman asioista, selvittivät että Rummukaiseen oli asettunut joku Ranskan suuren vallankumouksen julistaja tai amerikkalainen orjuudenvastustaja. Naapurin isäntä, Koskenkorva, väitti että Sakke oli täynnä tavallisia piruja, jotka valvottivat sen puhe-elimiiä, kun mies itse nukkui.

Kampeutui Rummukainen kuitenkin pystympään.

- Se riittäis tietenkii, jos me Matin kanssa kahestaan. Putsaat sen verran prillejäs, että osut hollilta ryssään. Jos siellä nyt mittään on, kun yks sanoo yhtä ja toinen toista!

Pienen suunpieksämisen jälkeen viisikko oli ulkona ja lähtövalmiina. Vartiossa seisoskelevalle Pellikan Paavolle ilmoitettiin liikekannalla olostaa, »niin sulhasmies ei suolaa meitä äkisti tuolla herätessään».

Siinä oli jo selkeää ehdolle panoa. Ei täällä sentään vartiossa nukuttu, vaikka kuri oli lasahtanutkin sen jälkeen, kun Martti Ekman jätti komppanian ja miehet jäivät pikkuisen elelemään omikseen. Luutnantti Esko Paronen, pataljoonankomentajan adjutantti, oli ollut sijaiskomppanianpäällikkönä miten oli ehtinyt. Sitä paitsi sulhasmies, Paavo Pellikka, ei ollut niitä miehiä, jotka nukkuvat vartiossa. Paremminkin hän saattoi kadota unelmointiinsa Riitastaan, jonka kanssa oli tarkoitus tanssia häitä juhannuksena.

Se tanssia oli tärkeä verbi, kun muuten ei juurikaan tanssittu. Lupa oli, ainakin heilläpäin, lujassa, ja heltisi pääasiassa juuri häihin, joita koko kylä ja pitäjäkin odotti

kuin tuulahdusta menneiltä ajoilta. Jossakin »Kielon jäähyväisissä» oli nostalgiaa ja toivoa vanhan ajan elämästä, johon oli kuulunut ilo, kaiho ja tunteetkin.

Oli sulhasmies sen verran terävänä, että heilautti kättään ymmärtäessään asian jo yhden selostuksen perusteella.

- Sanotte parille seuraavallekin miehelle, jos tuolla sattuu menemään aikaa, Tolosen Pekka muistutti.

Kenelläkään ei ollut halua saada lapaansa turhan väärinkäsityksen aiheuttamassa ammuskelussa nyt, kun talvi oli pitkällä ja kesä jo ajatuksissa.

Olihan siellä vihollispartion jäljet, juuri niillä paikoin kuin ansojen tarkistajat muistelivat.

- Mutta ei monta miestä, Koskenkorvan Matti laski. - Näin pienestä joukostako ei kannata nähä unia?

He katselivat Rummukaiseen.

- Eipä tietenkään, Teeriaho syytti katsellen näkijään nenänvarttaan pitkin. - Sakelle pitää olla armeijakuntia!

- Ja panssareita, Ahonen muistutti.

Miehet piruilivat, yhä vähän ihmeissään. Rummukainen oli ruvennut saarnaamaan Stalingradista jo paljon ennen joulua, ja sitten kaikki meni niin kuin hän unissaan povasi, Paulusta myöten.

Rummukainen suhtautui nakkeluun tynesti.

- Kattelkaapa pikkuisen olkapäille! Upseerismiehet eivät askartele muutaman ukon puitteissa.

Ehkä ne korpinnatsat tarkoittivat juuri sitä.

Kokkapuheista huolimatta edettiin varovaisesti ja lopulta äänettömästäkin. Se auttoikin heitä yllättämään vihollisen kolmen miehen partion, joka juuri oli lopettanut suomalaisten puhelinlinjan kuuntelun.

Antautumiskomennot kaikuivat kuuroille korville. Viholliset avasivat tulen ja ryykäsivät karkuun.

- No helvetti!

He olivat jo talven mittaan nähneet, miten vihollisen taso oli noussut huimasti. Rintamalle oli saapunut joukkoja, jotka hiihtivät kuin suomalaiset ja toimivat kurinalaisesti ja suunnitelmallisesti. Nämäkin olivat valmistautuneet äkkilähtöön: valmiit ladut suuntautuivat taimitiheikköön ja yhyttivät uhkarohkeasti suomalaisten linjankorjaajien vanhan ladun. Kaksi venäläisistä syöksähti suksilleen niin äkkiä, että tulenavaus myöhästyi ja vain kolmas sai luodin jalkaansa.

Ahonen hiihti haavoittuneen kiinni ja yllytti toisia:

- Perrään vaan! Minä tuun tämän kanssa jotenki...

Karkuun menijät olivat hiihtäjiä. Teeriaho rupesi jo jarruttelemaan, kun välimatka ei lyhentynyt vähääkään eikä tulellakaan tavoitettu kumpaakaan pakenijaa.

- Kouhotettaan nyt niitten jälesä ku sokeat kanat ja hiihetään väijytykseen, Teeriaho huohotti.

Tolosen Pekka pysähtyi kokonaan.

- On muuten näin, pojat! Niillä voi olla varmistus josakin ja nämä hiihtävät siitä läpi, mutta me suoraan väijytykseen.

Se merkitsisi hengen tai vapauden menoa. Luultavasti vapauden, kun vankeja persottiin.

- Taijamma uskoa, tuli porukan päätökseksi ja suunta käännettiin kohti tukikohtaa. Ehkä he voisivat olla Ahoselle kaverina vanginkuljetuksessa, jos se nyt apua tarvitsi.

Ne olivat selviytyneet kuitenkin jo pitkälle heidän menoladullaan. Ahonen oli sitonut venäläisen jalan ja mies pystyi hiihtämään.

- Minkälaiset lie sitte kivut, Koskenkorvan Matti sääli seistessään puhdistamassa huurtuneita prillejään.

- Väittää etteivät ihan kamalat. Kysykää siltä itteltään! Ahonen yllytti.

He katselivat miestä epäluuloisina.

- Kumpi sinä oot, ryssä vai suomalainen? Tolonen tiukkasi.

- Venäläinen. Mutta minä puhun hiukan suomea.
- Tämä se oli kuunnellut linjaakin, Ahonen tiesi.
- Ja kuuli suuria sallaisuuksia! Teeriaho piruili. -

Kuuntele tuota Rummukaista, kun se nukkuu, niin tiijäkki jotaki!

Vanki ei tainnut saada varmuutta kuka heistä oli Rummukainen eikä ymmärtänyt Teeriahon sanoihin sisältyvää piruilua. Luultavasti jalkaan koskikin niin paljon, että mies keskittyi hiihtoonsa. Hän näytti kovin kalvakalta heidän vihdoin päästyään tukikohtaan ja otti mielellään lääkintämiehen tarjoaman vaatimattoman avun.

Se yhdessä tupakan ja teen kanssa virkisti vankia kuitenkin niin paljon, että hän pystyi juttelemaan korsussa. Mies oli nimeltään Aleksi Rybitsin tai jotakin siihen suuntaan ja väitti isoäitinsä puhuneen suomea.

- Sinä oot jostakin tästä lähikylästä?
- Arkangelista. Ensin Laab-Miibon it-mies, sitten näissä hiihtojoukoissa.
- Missä sinä oot töissä normaaliaikoina?
- Sahalla. Joskus ennen myös Solombalalla, selluhommissa.

Miehet nyökyttelivät tyytyväisinä. Ahosen vanki saattoi olla hyvinkin arvokas. Tiesi ainakin pohjoisen asioista. Ja oli helppo kuulusteltava herroillekin.

- Saattaa olla, että sinä saat kaksikymmentäyksi vuorokautta, Ahoselle ennustettiin.
- No jos neljätoistakaa...

Pataljoonasta väitettiin, että jarruttelu lomien juoksussa johtui rykmentistä. Odotettiin, että uusi komppanianpäällikkö tulee seuraamaan listaa, vaikka mitä helvetin seuraamista siinä oli, kun kaikki lähtivät lomille vuorollaan. Kuntoisuuslomat olivat kuitenkin kai asia erikseen.

Tänään heille tulisi jostakin uusi komppanianpäällikkö, jos pataljoonan esikunnan tieto piti paikkaansa. Herrat rykmentissä saisivat rauhan sen suhteen.

Huotarin Jaakko varmisti, että komentopaikalta oltiin lähdössä hevosella uutta päällikköä vastaan. Samalla vietäisiin vanki ja noudettaisiin komppanian posti.

- Pystyykö se tämä Arkangelin mies kävelemään töpinään asti vai sanonko että tulevat noutamaan hevosella? Huotari tiukkasi kuuloke korvallaan.

- Istukoon vesikelkkaan, niin me Ahosen kanssa kiskotaan se sinne, Pellikan Paavo ehdotti.

Toiset nostivat rähinän. Sulhasmiehellä oli niin kova kirjetuska, että piti päästä lukemaan jo pataljoonassa.

- Pitäiskö ne häät sittenkin aikaistaa jo vappuun? Jussilan Esko laskeskeli nauru suupielessä.

- Sen ku meet itte vaan! sulhasmies oli laveana. - Minä ottaisin teinä sukset mukaan, jos paluumatka menee hiihtämiseksi, kun päällikkö istuu reessä.

- En helvetti minä lähe vankia esittelemään, Jussila torjui. - Nehän keittävät siitä semmoisen sopan, että velimies on lähettänyt sen tuomaan Joosefilta viestiä meikäläiselle, kun tämä puhuu suomiaki ko hevonen.

Jussilan vanhempi veli oli kolmekymmentäluvulla harhautunut Neuvostoliittoon. Monet vuodet ollut täysin tietämättömissä, ja Esko Jussila oli varma, että velimies oli turpeessa tai jossakin Siperian vankileirillä, mitkä tuntuivat olleen näitten paratiisissa ainoat vaihtoehdot suomalaisille.

Esko Jussila itse ei ollut milloinkaan elätellytkään mitään harhakuvia naapureista. Hänen tunnuslauseensa oli, että »saikataan me keskenämme mitä saikataan, mutta pijetään ryssät rajan takana». Kotona vanhemmat surivat huippulahjakasta vanhempaa poikaansa, jonka olivat kouluttaneet lujasta ja menettäneet sitten punaiseen hämäänsä. Sen verran isä oli jollekin sanonut, että täällä

työnnetty oman ennakkoluuloisen yhteiskunnan ulkopuolelle ja kokenut tuolla lähes saman kohtalon.

»Humanistien paikka on haudassa!»

Esko Jussilaa ei voinut syyttää humanistiksi. Hän oli likinnä inhorealisti. Lateli suoraan kritiikkinsä molemmista yhteiskunnista, mutta ei suostunut kantamaan minkäänlaista murhetta kummastakaan.

»Minulle riittää, kun on viinaa ja naisia, ja jotenkin näyttää että on. Eikö se oo tarpeeksi, kun talosta on yksi mies uhrattu aatteelle!»

»Jotenkin näyttää» viittasi siihen, että Esko Jussilan punatukkainen komea olemus riitti menestykseen. Omalla pinnallisella sympaattisuudellaan Esko tavoitti kaiken sen, mitä hakikin eikä erehtynyt syrjään valtatieltä. Millekään vanginvientireissulle hän ei ollut lähtemässäkään.

- Sinne saavat lähtä rakkaudennälkäiset ja lomapersot, meikäläinen kattoo mieluummin pari kierrosta sököä.

Miehet odottivat turhaan Huotarin Jaakon kannanottoa. Joukkueen riesakseen saanut Huotari ei ollut korttimiehiä ja oli sitä mieltä, että pelaamiseen tuhlattiin liian paljon aikaa, jolle olisi voinut keksiä mielekkäämpääkin käyttöä. Mutta Huotari ei ruvennut jankuttamaan asiasta jatkuvasti.

Pekka Tolonen sen sijaan heitti:

- Jos te vaikka vuolisitte sen ajan hammastikkuja, täällä ois varoissaan olevia miehiä.

- Tolonen, saateri, ookko laskenu koskaan paljonko tuohta tässä on pöyvässä!

Tolo-Pekka nauroi.

- Olen, montaki kertaa. Ei juuri mittää, ko aikaset miehet muka asialla. Ja niin tutun näkösiä rahojaki. Minä luulen että iso osa on kiertäny jo ensimmäisen polven kotamikoilla joskus Värriön savotasa isiennä näpeisä.

Kukaan ei pistänyt vastaan, kun Tolosen sanat haiskahtivat uhkaavasti totuudelle. Teeriaho ei kuitenkaan

antanut periksi näin helpolla.

- Mitä eroa siinä on muka, jos toiset pläräävät kortteja ja toiset sitä yhtä ja samaa virsikirjaa illasta toiseen?

Tolonen nauroi leveästi.

- On siinä suunta!

Hänen peukalonsa näytti ensin ylös- ja sitten alaspäin.

Vankikin naurahti, liekö ymmärtänyt.

Niin sitten lähti komentopaikkaa ja töpinää kohti kulkue, johon vangin lisäksi kuuluivat Pauli Ahonen itse, sulhasmies Paavo Pellikka ja unennäkijä Sakke Rummukainen. Sakke oli matkassa vain töpinään saakka. Hänen oli tarkoitus kysellä rättimikolta uusia housuja, kun »komppanian rumimmalla miehellä piti olla jotaki naisten silmissä tasapainottavaa, ko tästä uuden komppanianpäällikön myötä ruvettaisiin kulkemaan lomilla».

Vanki pilasi Ahosen Paulin lomatoiveet jo asenteellaan sotilasvirkamiestä kohtaan. Tämä oli lähetetty ylempää pataljoonan esikuntaan heti, kun päivällä oli tullut tieto vangin saamisesta.

- Minä ymmärrän kyllä suomenkieliset kysymykset, ryssänperkele meni sanomaan veitsiluutnantille, joka oli paikalla nimenomaan esitelläkseen omaa kielitaitoaan.

Uroslotta pysyi venäjässä.

- Jo senkin vuoksi, kun kuulustelutiedot eivät ole tarkoitettuja kaikille, sotilasvirkamies perusteli kielivalintaansa.

Mutta vanki käytti itsepäisesti vain suomea.

Henkilötiedoissa ei ollut mitään, mitä Pauli Ahonen ja Paavo Pellikka eivät olisi jo tiedneetkin. Ja senkin kömpelösorminen musikanntti ja sulhasmies arvasivat, että omista joukoistaan arkangelilainen ei ruvennut paljastamaan mitään. Mutta kuulustelijan venäjänkieliseen kysymykseen ilmeisesti kotikaupungin ruoka- ja terveystilanteesta vanki vastasi naurulla.

- Mitä on »nälkä» ja mitä »terveystilanne», luutnantti? Asenteita ja tahtokysymyksiä.

Ahonen ja Pellikka katsoivat vankiin ällistyneinä. Tämän sanavarasto ei oikein vaikuttanut isoäidiltä lapsuudessa opitulta.

- Sodan alkuvaiheessa oli nälkää ja keripukkiakin, mies kertoi. - Mutta ne on jo voitettu - niin kuin. Saksakin Kupillinen neulasnestettä tehtaan portilla antaa työläiselle vuorokauden vitamiinitarpeen.

Kuulustelija näytti räjähtävän omaan raivoonsa.

- Mistä tämä propagandisti on saatu vangiksi? veitsiluutnantti ärähti.

Ahonen selosti uudemman kerran. Se keskeytyi kuulustelijan karjaisuun:

- Jättäytyi tahallaan! Tarkoituksellisesti, päästäkseen levittämään satujaan suomalaisten keskuuteen. Mekin tiedämme jotakin Arkangelista. Siellä ajavat puolikuoliaiksi nälkiintyneet rautatieläiset sotatarvikejunan vaikka jään päälle pystytetylle »rautatielle» toivoen että se kestää vielä hänen vuoronsa eikä häntä ammuta kuljetuksen hidastamisesta niin kuin Stalin on määrännyt.

Sotilasvirkamies keskeytti kuulustelun, niin venäjän- kuin suomenkielisenkin.

- Tämä riittää! Saavat ottaa tuolla takana selvää miehestä.

Ei puhettakaan, että Ahonen olisi saanut puollon lomaansa. Luultavasti olisi käynyt juuri niin kuin Jussilan Esko oli piruillut, että häntä syytettäisiin tämän propagandistin hankkimisesta, jos hän olisi ollut tuomassa miestä taaksepäin.

- Loma annetaan vihollisen puolella tehdystä ansiokkaasta sieppauksesta. Tämä oli tullut itse tyrkylle.

Siihen he saivat tyytyä. Luultavasti Ahosta kaiveli aika tavalla. Paavo Pellikka jo pelkäsi hetken, että Pauli iskee suuret kouransa veitsiluutnantin rinnuksiin, mutta musikanntti sai kuitenkin jotenkin hillityksi itsensä.

Sen pettymys kuitenkin vaikutti, että vangille ei sanottu mitään tyyliin »yritä pärjällä jotenkin», vaan ulos lähdettiin puhumattomina, vaikka arkangelilainen oli melkoisessa tienhaarassa ja kuitenkin oltiin saman sodan miehiä kaikki...

He kävelivät suoraan postin noutoon. Se oli jo tullut pataljoonaan ja Hakon Mane, heidän ajomiehensä, ojensi innoissaan kirjettä Pellikan Paavolle.

- Saateri, sulhasmiehelle semmonen preivi, että tuoksuuki naiselle. Montako arkkia liekää.

He katsoivat hyväntahtoinen nauru suupielessään miten Pellikka otti vastaan paksun kuoren, josta Ahonenkin oli

saavinaan hajuveden tai puuterin tuoksahduksen nenäänsä. Hän valmistautui jo sanomaan, että he Hakon Manen kanssa antaisivat kyllä lukurauhan, vaikka mentäisiinkin kolmestaan kanttiinin korvikkeelle, mutta Pellikka ei avannutkaan kuorta, vaan harppoi sisälle kenttäpostiin.

Siellä tungeksi komppanioitten ja esikunnan postin hakijoita, paketin noutajia ja myös viime hetken kirjeen tuojia postin paluukyytiin rykmentin suuntaan. Sulhasmies ahtautui joukon läpi, lainasi joltakin kynää, jolla töhersä jotakin kuoren päälle, ja ojensi sen sitten menopostipussia täyttävälle korpille.

Ovelta tilannetta seuranneet kaverit tyrmistyivät.

- Mitä helvettiä tuo oli? Ahonen ihmetteli Pellikan palatessa.

Pellikka hymähti.

- Ei mitään maailmaa kaatavaa. »Palautetaan lähettäjälle»!

He tuijottivat sulhasmiestä.

- Ja juhannuksena on häät! Ahonen muistutti.

- Niistäkään niin varmuuksia, sulhasmies tuhahteli.

Ahonen ojentautui täyteen mittaansa, jota olikin pään verran enemmän kuin heillä toisilla ja painoakin sen mitä sitä näillä rintamamuonilla saattoi olla.

- Elä sinä rupia rassaamaan Riittaa tyhjästä, musikanteri varoitti.

- Tyhjästä?

- Niin justinsa. Mitä asiallista teillä muka voi olla, kun toinen siellä ja toinen täällä? Jos minä tekisin tuon tempun Annikille, seuraava kirje tulisi aikaisintaan ensi vuoden jouluna.

- Minulla on kyllä aikaa oottaa siihenkin, Pellikka uhosi.

- Hullu mies, Hakon Mane todisti.

Hevosmies meni katsomaan, että ajokilla oli loimi paikallaan ja heiniä edessään. Ahonen katseli hänen

jälkeensä sanoessaan:

- Minulle ei ole ihan sama miten teillä mennee, Paavo! Niitä kuule sattuu erimielisyyksiä ihmisten kesken. Ja mitä milloinkin. Mutta niitä ei auta ruveta suurentelemaan, vaikka miten ois sormukset sormissa. Se voi sanoa Riittakin, että hänen ei ole pakko rukkoilla...

No antaa sitten olla! Voi olla parempikin niin. Yksi sotalleski vähempänä.

Siellä ajomies kohensi lointa.

- Tuoko on sitte teijän malli Riitan kanssa? Joskus ennen oli savottamiehiä, jotka riitelivät mustasukkaisina edellisestä talvesta aina siihen saakka, että uusi työmaa ehti jo alkaa.

Pellikka ei vastannut mitään. Sieltä tuli jo Hakkokin ja ihan eri asiat mielessään.

- Se on uusi komppanianpäällikkö kuulemma tullu. Meijän käskettiin ootella, kun se selvittellee asioitaan esikunnasa.

- Minkä näköinen tyyppi se on?

- En minä oo nähny. Mutta joku sanoi, että on se ollu meillä ennenki.

- Mikä on teidän suhteenne alkoholiin, luutnantti Ekman?

Rykmentinkomentajan kysymys ällistyttää. Tämäkö on ykköshuolia hänen rykmentissään? Jokin everstin tiukassa katseessa sanoo minulle kuitenkin, että komentaja on vakavissaan.

- Minä olen pitänyt itseäni kohtuudenmiehenä, herra eversti. Semmoisesta perheestäkin. Isäni ottaa pari konjakkia joskus juhlapäivinä, veljeni on absolutisti urheilija ja minä saan annosviinat riittämään oikein hyvin.

- Entä millainen te olette humalassa?

Millainen minä olen?

Yritän nopeasti muistella, montako kertaa minä yleensäkin olen ollut humalassa. Lakkiaisiltana. Talvisodan kotiuttamispäivänä. Kihlajaisiltana, ehkä. Pari kertaa osakunnassa.

- En kovinkaan paljon erilainen kuin selvin päinkään, herra eversti. Ehkä hiukan rennompi ja kovaäänisempi.

En kysy »Mitenkä niin?», mutta komentaja lukee sen kasvoiltani.

- Minä puhun nyt luottamuksellisesti upseereitten kesken, luutnantti. Salosen pataljoonalla on tiettyjä alkoholiongelmia. Saksalaisilta saa viinaa, ja kun komentaja ryypää, tissuttelee pataljoonakin.

Se oli suoraa puhetta. Ja jos nenäni oli oikeassa, johtui osittain konjakista, joka oli kelvannut rykmentinkin komentajalle.

- Siellä tarvitaan mahdollisimman raittiita upseereita, hän jatkoi. - Tiukkoja ja velvollisuudentuntoisia. Niin kuin sanoin, vahinko että teidän opintovapaanne oli yliopistolle eikä komennus Maasotakouluun. Mutta onnittelut valmistumisesta!

Hänellä oli ollut ennen tapaamista käsitys, että minä olen palaamassa kadettikoulusta.

- Kiitän, herra eversti!

Ilmoittautumisaudienssi on päättynyt. Minua odotti sopiva kyyti pataljoonaan. Huoneensa ovella, ennen kuin avaan sen, eversti vielä muistuttaa:

- Sota on jatkunut pitkään, luutnantti Ekman. Älkää odottako, että veljenne komppania on sama kuin hyökkäysvaiheen aikana.

Veljenne komppania! Sinnekö minä olin matkalla? Ja miksi minä, miksi ei Martti itse?

Mietin sitä kuorma-auton hytissä matkalla Ensimmäisen pataljoonan esikuntaan. Syy saattoi olla juuri siinä, kun Martti oli aktiiviupseeri ja teki uraa komppanianpäälliköistä ylöspäin. Hän oli jossakin paljon etelämpänä kouliintumassa pataljoonaportaaseen tai vieläkin ylemmäksi. Luokkansa priimus, RUK:n priimus, Maasotakoulun...

Minä olin täällä hänen yhdessä joukkueessaan lyhyen ajan ennen haavoittumista ja opintovapaata. Kun nyt yritän muistella millaisessa joukkueessa, huomaan ettei minulla ole kovinkaan selvää kuvaa siitä. Maalaismiehiä, melko vieraita minulle. Taitavia erämiehiä ja tottuneita metsissä liikkujia, monet savotat jo perintötekijöissään. Monet suojeluskuntalaisia, puoliksi ammattisotilaita.

Minä siinä olin joutunut lujille paikkani täyttääkseni. Huippuveljen komppaniassa, vastuussa korpitukikohdasta, koko ajan joukkueen tarkkailtavana ja arvosteltavana, veljen mittapuulla!

Oman velvollisuutensa täyttäminen on meillä verissä, kodin perintöä. Tässä kuorma-autonrämän ohjaamossa kuskin vieressä istuessani saatan nähdä silmiäni edessä äitimuorin ja isäukon kyyhkäämässä »konttorin» pöydän ääressä kaikki helkkarin arkit ja kuponkikasat edessään. Yhtään kuponkia ei saa olla hukassa. Jokaisesta kaupanteosta täytyy löytyä kansanhuollon tosite.

Kauppa on sisareni Raunin. Hän tulee perimään sen, kun me pojat olemme saaneet koulutuksen ja asunnon. Raunille se sopiikin, hän on liikeihminen päinvastoin kuin Martti ja minä. Äiti ja isä ovat oikeastaan jo luovuttaneetkin kaupan hänelle, mutta hoitavat tämän ylimääräisen riesan, lomakepuolen, kun jokaisen on tehtävä näissä oloissa velvollisuutensa.

Odottaako kuski, että minä sanon hänelle jotakin? Onko tapana jutella? Liikautan minulle lainattua konepistoolia.

- Ovatko aseet matkassa vain symb... teatterin vuoksi? Vai liikkeuko tällä vihollisen partioita?

Luultavasti tämän kysymyksen jälkeen lähtee liikkeelle jutut, että tuorein upseeri pataljoonassa pelkää partioita, mutta kysytty mitä kysytty.

Kuski harkitsee vastaustaan.

- Ei kai niitä kovin usein... Pojat sanovat, että oisko ollenkaan, mutta kaukopartioitten läpikulut herättävät aina ryssienkin innostuksen.

Siinä on sekä kokemusaineistoa että mielipide. Eikä mitään »herra luutnanttia» loppuun. Minä saan totutella tästä eteenpäin siihen, että mitä etempänä linjassa ollaan, sitä vähemmän kapteenia pienempää pamppua herroitellaan. Nuorta luutnanttia varsinkaan.

Pysäytämme sopivalle paikalle ja annamme tilaa kolmen ajoneuvon saksalaiskolonnalle.

- Miten ne nuo ovat ruvenneet täällä pärjäämään?

Kuski miettii taas hetken.

- Kyllä kai ne nyt jo pärjäävät siihen kuin meikäläisetkin. Vaihtavat viinalla suomalaisilta kunnon kampeita ja ovat oppineet sotimaankin mettässä.

Me molemmat vastaamme saksalaisten tervehdykseen. Katsoessaan kolonnan menoa poika sanoo kuin lukisi seppelenauhasta:

- Mitäpä hyötyä siitä näillekään on! Häviävät joka paikassa muualla, ja me mennään samassa konkurssissa.

Loppumatkan mietin kuskin sanoja. Totuus on, että Stalingradissa nähtiin koko revohkan kulminaatiopiste. Venäläiset saivat siitä hengen päälle, ja loppu on sitten ajanpeluuta. Levittäessään sodan joka puolelle Hitler varmisti Saksan katkeran tappion ryssille. Tästä ei kärsi puhua ääneen, mutta tähän pitäisi valmistautua, jos Suomen tulevaisuus yhtään kiinnosti.

Kuski arvelee kai puhuneensa liikaa jo tähänkin mennessä. Me ajamme loppumatkan täydessä hiljaisuudessa aina siihen saakka, kun pysäytämme esikunnan lähettyville.

- Tuo rakennus oikealla, herra luutnantti.

Esikunnan läheisyyskö kirvoittaa »herra luutnantin»? Vai hienoinen katumus avomielisyydestä? Monet miehet kuvittelevat, että koko päällystö on tämän akseli-kouhottelun ja saksalaissiteiden takana. Enkä minäkään korjaa käsitystä, ainakaan ääneen. Kiitän vain kyydistä ja katson, kun auto lavalla värjötelleine lomaltapalaajineen jatkaa viimeiset sadat metrit.

Pataljoonankomentaja ei ole tavattavissa. Mutta päivystäjä käy noutamassa adjutanttin.

Me tunnemme Esko Parosen kanssa entuudestaan. Hän oli Kolmannen komppanian päällikkö minun ranskalaisvisiittini aikaan.

- Tervetuloa Ensimmäiseen pataljoonaan! Eskon kädenpuristus on luja ja lämmin. - Valitettavasti Salosen Topi ei ole vastaanottamassa sinua, mutta me kaikki olemme hyvin iloisia saadessamme sinut pataljoonaan.

- Onko komentaja lomalla?

Adjutantti vilkaisee päivystäjään, vaihtaa kielen ruotsiksi.

- Nukkuu humalassa...